

The article presents an analysis theoretical-mathematical, psychological-pedagogical and methodical aspects of a problem of formation of numerical representations of mentally retarded children

Key words: mentally retarded children, pupils of special (correctional) educational establishments of VIII type, mathematics study, formation of imagination about numbers

УДК 376.42:811.161.2

Данільченко Є. В.

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ

Однією з головних задач допоміжної школи є формування у розумово відсталих учнів в достатній мірі активної та самостійної розумової діяльності. Від цієї активності та самостійності в більшості залежать динаміка розвитку розумово відсталої дитини, можливості її соціальної адаптації.

Проблема порушень письмового мовлення у школярів є однією з найактуальніших для шкільного навчання, оскільки письмо та читання з мети початкового навчання перетворюються у засіб подальшого одержання знань учнями [1].

Формування мовлення розумово відсталих дітей ускладнено в зв'язку з недорозвиненням їхньої пізнавальної діяльності.

У початкових класах допоміжної школи на уроках рідної мови удосконалюються та розвиваються усі чотири види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання та письмо.

Підвищення ефективності уроків рідної мови є однією з найважливіших задач корекційно – розвиваючого навчання у допоміжній школі. Розумово відсталі діти, закінчивши допоміжну школу, не завжди володіють міцними мовленнєвими вміннями та навичками, відчують труднощі при необхідності висловлювати свої думки у найпростіших навчальних та побутових ситуаціях [2].

Між тим, саме у школі створюється певний психологічний настрій та виховується інтерес до навчання рідної мови, закладається той мовний фундамент, на якому потім будується весь подальший процес оволодіння предметами шкільного курсу, що в решті - решт повинно скласти одну з основ забезпечення адаптації учнів у майбутньому самостійному житті за межами школи.

Розвиток мовлення – його звукового ладу, словникового складу, граматичної будови є одним з найважливіших завдань навчання та виховання у допоміжній школі.

Для дітей, які мають відхилення у розумовому розвитку, оволодіння грамотним письмом, безумовно, є більш складним, ніж для їхніх однолітків, що нормально розвиваються [3]. Однією з основних причин порушень письма у розумово відсталих школярів є недоліки їхніх інтелектуальних можливостей, в результаті чого в них спостерігається відставання у мовленнєвому розвитку. Насамперед це проявляється у затримці та ускладненому формуванні уявлень про звуковий склад слова, з чим пов'язана велика кількість помилок, які спотворюють структуру слова (Г. Каше, Р. Левіна, А.Маккульсіте, Н. Накашина, Д. Орлова, В. Петрова, Н.Тарасенко та ін.).

З досліджень методистів – дефектологів (К. Карлепа, В. Петрової та ін.) відомо, що використання доцільно організованих вправ у різних модифікаціях, правильно організована робота над помилками може сприяти поліпшенню навичок письма в учнів допоміжної школи. Однак, необхідність розробки системи спеціальних вправ з формування орфографічних навичок у розумово відсталих є актуальною на сучасному етапі [2].

З практики навчання у допоміжній школі відомо, що орфографічна грамотність учнів не досягає достатнього рівня. Однією з причин цього є невміння «бачити» орфограми [1].

Навичку знаходження орфограм необхідно спеціально формувати. Однак при виконанні завдань, наведених у традиційних підручниках української мови, учням нема чого замислюватись: на місці орфограми вони вже бачать пропуски букв. Суттєво не змінюють ситуацію й такі вправи, як підкреслювання та групування орфограм у написаних словах.

Актуальність теми полягає в тому, що перші кроки дитини на шляху пізнання рідної мови завжди найскладніші. І від того, як будуть сформовані ази орфографічної грамотності, у багатьох випадках залежить подальше успішне навчання будь – якої шкільної дисципліни. Надання розумово відсталим школярам великої кількості граматичного матеріалу спрямоване на досягнення основних цілей навчання – удосконалення мовлення дітей, підготовки їх до життя. Граматичні знання потрібні цим школярам, оскільки допоможуть їм оволодіти грамотним письмом та будуть сприяти розвитку мовлення та мислення.

Розробкою питань розвитку письмового мовлення займалось багато видатних психологів, педагогів, методистів, логопедів і серед них А. Аксьонова, М. Гнезділов, В. Воронкова, І. Коломиткіна, Р. Левіна, Г. Каше, Д. Ельконін, В. Петрова, Л. Єфіменкова, Н. Тарасенко, Т. Ульянова та інші.

Одним з основних завдань навчання рідної мови у допоміжній школі є формування у дітей навичок грамотного письма. Для його вирішення необхідно знати як особливості українського правопису, так і своєрідність розвитку розумово відсталих школярів [4].

Враховуючи все вищесказане, ми провели констатуючий експеримент серед учнів 4 –х класів допоміжної школи – інтернату №2 м. Слов'янськ, метою якого було виявлення особливостей письмового мовлення учнів молодших класів допоміжної школи та встановлення найбільш характерних недоліків та помилок, які зустрічаються у письмових роботах учнів.

Основною задачею при проведенні експерименту було вивчення стану грамотності письма слів з м'яким знаком у кінці та середині слів; слів з ненаголошеними голосними; слів з приголосними, що уподібнюються; слів з подовженням приголосних.

Аналіз результатів констатуючого експерименту дозволив зробити наступні висновки:

1. Засвоєння граматики та правопису знаходяться у молодших розумово відсталих школярів на низькому рівні.

2. При виконанні письмових завдань учнями було допущено велику кількість помилок на правопис слів з м'яким знаком у середині та кінці слова, ненаголошених голосних *о, е, и*, сумнівних приголосних у кінці слова, слів з подовженням приголосних. Це свідчить про недостатні знання орфографічних правил та нездатність застосовувати їх при письмі.

3. Розумово відсталі учні відчувають труднощі у диференціації фонем, які мають акустико – артикуляційну схожість. Це призводить до замінів та змішувань звуків, а на письмі – букв.

4. Учні допустили багато специфічних помилок, не пов'язаних із застосуванням орфографічних правил, тобто помилок звукового аналізу та фонематичного сприйняття на рівні букви та складу, які є основними симптомами дизграфії.

5. Учні контрольної та експериментальної груп мають приблизно однаковий рівень грамотності, оскільки великої різниці у кількості допущених помилок між учнями обох груп не було.

Зроблене нами дослідження показало, що існуюча практика навчання рідної мови у допоміжній школі не вирішує у повній мірі завдань навчання молодших розумово відсталих школярів правопису слів з ненаголошеними голосними, з м'яким знаком у кінці та середині слів, з сумнівними приголосними та іншими орфограмами, оскільки не приділяється належна увага формуванню в них первинних передумов грамотного письма, орфографічної пильності та прийомів самоконтролю. Недостатня чіткість слухового сприйняття, недосконалість аналітико – синтетичної діяльності, обмеженість мовленнєвого та почуттєвого досвіду, здібностей до узагальнення та висновків ускладнюють оволодіння орфографічно грамотним письмом.

Враховуючи особливості стану грамотності розумово відсталих учнів молодших класів, ми розробили та провели формуючий експеримент серед учнів 4 – х класів , метою якого була розробка спеціальної системи роботи для поліпшення орфографічної грамотності

школярів. Розробляючи систему прийомів та вправ, ми користувались роботами М. Гнезділова, А. Аксьонової, В. Воронкової, С. Лисенкової, Н. Тарасенко та досвідом вчителів – практиків.

Корекційна робота на заняттях з експериментальною групою будувалась на основі аналітико – синтетичної діяльності над складом, словом, розвитком фонематичного слуху та вміння замінити фонему відповідними буквами. Особлива увага приділялась формуванню орфографічної пильності.

Система експериментального навчання була передбачена у три основні етапи формування вмінь: підготовка майбутньої діяльності, орієнтування у змісті діяльності, її виконання.

Формування орфографічної пильності здійснювалось за допомогою цілого ряду прийомів:

1. Списування, ускладнене різними завданнями; комбіноване списування, коли у вправі вказується не одно, а декілька завдань.
2. Орфографічний розбір.
3. Запам'ятовування графічного складу слова, його «образу».
4. Вправи творчого характеру.

Під час експериментального навчання постійно проводилась робота над помилками.

Виходячи з результатів експерименту, можна зробити наступний висновок: аналіз результатів експерименту свідчить про позитивні зміни у плані підвищення орфографічної грамотності молодших розумово відсталих школярів:

- суттєве зменшення різного роду помилок при виконанні самостійних завдань, особливо орфографічних;
- значне підвищення показника робіт, виконаних без помилок;
- підвищення самостійності учнів при виконанні завдань;
- збільшення можливостей учнів в плані контролю та самоконтролю при письмі.

Результати експериментального навчання дозволяють пропонувати наступні рекомендації з формування орфографічної грамотності учнів допоміжної школи:

1. При організації роботи з формування орфографічних навичок в учнів допоміжної школи необхідно враховувати їхні психологічні та мовленнєві особливості, що повинно служити основою індивідуального та диференційованого підходу до розумово відсталих учнів молодших класів.

2. Використовувати поетапність у роботі, особливу роль приділяючи спеціальним корекційним вправам.

3. Розвивати в учнів правильний спосіб дії, необхідний для пошуку відповіді на орфографічне запитання, шляхом використання орфографічного словника.

4. За рахунок широкого застосування прийому списування забезпечити запам'ятовування орфографічного образу слів різних

тематичних груп (види транспорту, посуд і т. ін.), тобто розвивати орфографічну пам'ять учнів.

5. Протягом усього навчання особливу увагу приділяти розвитку орфографічної пильності шляхом застосування різних прийомів, методів, форм роботи.

6. Систематично проводити роботу над помилками та їх попередженням, використовуючи різні прийоми та певну послідовність.

7. Розвивати письмове мовлення, мислення дітей шляхом включення слова з орфограмою у різні види текстів, словосполучень.

8. При навчанні дітей способам та послідовності виконання завдань особливу увагу приділяти інструкції.

Література:

- 1. Аксенова А. К.** Методика обучения русскому языку в специальной (коррекционной) школе / А. К. Аксенова. – М. : ВЛАДОС, 2002.
- 2. Петрова В. Г.** Развитие письменной речи у отдельных учащихся вспомогательной школы / В. Г. Петрова // Сборник психологических вопросов коррекционной работы во вспомогательной школе ; под. ред. Ж. И. Шиф, Т. И. Головиной. – М., 1972.
- 3. Воронкова В. В.** Обучение грамоте и правописанию в 1 – 4 классах вспомогательной школы / В. В. Воронкова. – М. : Школа-Пресс, 1995.
- 4. Програма з української мови для 2-4 класів допоміжної школи.** – К. : Неопалима купина, Ч.1. – 2006.

Данільченко Є. В. Формування орфографічних навичок в учнів молодших класів допоміжної школи на уроках рідної мови.

У статті представлено теоретичний аналіз процесу навчання учнів молодших класів допоміжної школи граматики та правопису. Визначено характерні недоліки правопису розумово відсталих учнів; доведено необхідність розробки прийомів навчання правопису на основі впровадження системи спеціальних вправ. Розроблено рекомендації для вчителів допоміжних шкіл.

Ключові слова: орфографічні навички, орфографічна пильність, письмове мовлення, орфограма, корекційні вправи.

Данильченко Е. В. Формирование орфографических навыков у учащихся младших классов вспомогательной школы на уроках родного языка.

В статье представлен теоретический анализ процесса обучения учащихся младших классов вспомогательной школы грамматике и правописанию. Определены характерные недостатки правописания умственно отсталых учащихся; обоснована необходимость разработки приемов обучения правописанию на основе внедрения системы специальных упражнений. Разработаны рекомендации для учителей вспомогательных школ.

Ключевые слова: орфографические навыки, орфографическая зоркость, письменная речь, орфограмма, коррекционные упражнения.

Danilchenko E. Formation of spelling skills in students of junior classes of secondary schools on the lessons of the native language.

The article presents a theoretical analysis of the learning process of students junior secondary school grammar and spelling. The characteristic defects of spelling mentally retarded students, the necessity of developing methods of teaching spelling through the introduction of a system of special exercises. The recommendations for the teachers of the schools.

Keywords: spelling skills, spelling insight, writing, orfoqramm, corrective exercises.

УДК-376 (075.320)

Дмитрієва І. В., Дмитрієва А. С.

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАВЛЕННЯ
РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО
МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї**

В період ранньої юності школярів особливого значення набуває робота, спрямована на формування уявлень про майбутню сім'ю, тому що саме в цьому віці виникають психологічні передумови для створення сім'ї (потреба в коханні, сексуальна орієнтація, незалежність від батьків у виборі коханого або коханої), та відповідно питання і проблеми, які потребують рішення й науково обґрунтованих відповідей, які молоде покоління має навчитися знаходити в подальшому самостійно.

Кожна культура породжує певну модель сім'ї (або групу моделей). Структура нормативної сім'ї включає: 1) елементи – нормативних членів сім'ї; 2) стосунки – взаємовідносини влади-підпорядкування та емоційної прихильності-відштовхування. Отже, сім'я є більш менш чіткою системою взаємозв'язків між її членами. Взаємодії мають тут тісніший характер, члени сім'ї володіють певним значенням один для одного. Уявлення про взаєморозуміння і згоду несхожі в різних сім'ях. Вони залежать від освіти, характеру подружжя, прикладу батьківської сім'ї. Динаміка сучасного життя, зростаючі емоційно-психічні навантаження роблять все більш актуальною проблему компенсації емоційних витрат в процесі спілкування з близькими людьми. У сім'ї, як в групі з максимальною взаємозалежністю її членів, особливо явно виявляється взаємозв'язок між їх емоційною привабливістю один для одного і умовами, змістом і ефективністю їхньої діяльності. Тобто, з одного боку, сприятливі міжособистісні стосунки – важлива передумова